

IZJAVA ZA JAVNOST SA PRELIMINARNIM NALAZIMA O ZASTUPLJENOSTI MANJINA U IZBORNOM PROCESU

1. UVOD

U okviru monitoringa predizbornih aktivnosti, CEMI je realizovao projekat „Zastupljenost manjina u izbornom procesu – Lokalni izbori u Tivtu i Herceg Novom i izbori za Predsjednika Crne Gore“.

Osnovni cilj projekta jeste unapređenje položaja manjinskih naroda u izbornom procesu, na lokalnom i nacionalnom nivou u Crnoj Gori, kao i osnaživanje položaja manjinskih naroda u izbornom procesu, kroz analizu njihovog učešća i pripreme preporuka za njegovo unapređenje na osnovu nalaza dobijenih tokom monitoringa izbornog procesa za lokalne izbore u Tivtu i Herceg Novom i izbore za Predsjednika Crne Gore u periodu februar-maj 2008, kao i upoznavanje javnosti sa odnosom važnih političkih subjekata prema manjinskim narodima tokom predsjedničke kampanje kroz štampanje i distribuciju 350 kopija izvještaja o monitoringu odnosa predsjedničkih kandidata i njihovih partija prema manjinskim narodima u periodu april/maj 2008.

Za razliku od parlamentarnih i lokalnih izbora, gdje su prava manjina donekle zastupljena, na ovim predsjedničkim izborima nijedan od manjinskih naroda nema svog predstavnika, niti mu je postojeći zakonski okvir omogućavao da istaknu kandidata na nesmetan način. S toga, ovim projektom željeli smo, direktnim putem da saznamo da li i u kolikoj mjeri su zastupljeni manjinski narodi kako u politickom zivotu tako i u samim programima predsjedničkih kandidata, i da li uopšte jednog od tih kandidata doživljavaju kao nekoga ko će zastupati njihove interese.

Zelimo da se zahvalimo *Fondaciji Institut za otvoreno društvo – Predstavništvo Crne Gora*, koji je prepoznao značaj ovakvog projekta, kao i da izrazimo želju i očekivanje da će se aktivnosti na unaprjeđenju položaja manjina nastaviti.

2. REALIZOVANE AKTIVNOSTI

U okviru projekta predviđene aktivnosti bile su fokusirane na :

- Zastupljenost manjinskih naroda u biračkim odborima na lokalnom, opštinskom i nivou centralne izborne komisije ,
- Jezik izbornog materijala za albanska i romska naselja,
- Zastupljenost manjinskih naroda u izbornim štabovima predsjedničkih kandidata, nacionalna struktura štabova,
- Istraživanje potencijalnih slučajeva prijetnji i zastrašivanja tokom izbornog procesa,
- Odnos kandidata za Predsjednika prema nacionalnim manjinama – analiza,
- Odnos medija prema manjinama kroz media monitoring štampanih medija.

Metodologija projektnih aktivnosti se oslanjala na monitoring kroz implementaciju niza sastanaka/intervjua sa predstavnicima manjinskih naroda i to kako formalnim i političkim predstavnicima, tako i ljudima uslovno rečeno „van dnevne politike“, zatim sa predstavnicima državnih organa, međunarodnih organizacija, političkih partija, kandidatima za Predsjednika Crne Gore i relevantnim nevladinim organizacijama.

Pored sastanaka, održane su i 3 fokus grupe sa predstavnicima manjinskih naroda i to po jedna za južni, centralni i sjeverni region Crne Gore (Tivat, Podgorica i Pljevlja).

3. PRELIMINARNI NALAZI

3.1 Zastupljenost manjina u izbornom procesu u Crnoj Gori – stavovi predstavnika manjina

Među predstavnicima manjinskih naroda, primjećuje se nezadovoljstvo kada je riječ o stepenu njihove zastupljenosti u političkom i društvenom životu u Crnoj Gori. *Oni izražavaju negodovanje u pogledu zastupljenosti u samim programima predsjedničkih kandidata, i*

smatraju da nijedan od kandidata manjinama nije posvetio pažnju u mjeri u kojoj bi to trebalo učiniti, kao i to da politička elita ne želi da prepozna manjine, kao značajan dio populacije u Crnoj Gori.

Napominje se da postoji određen način političkog organizovanja kod manjinskih naroda, ali da je svakako saradnja sa NVO za njih jako značajna, i da za sada, jedino na taj način mogu otvoriti neko pitanje ili pokrenuti inicijativu za poboljšanje položaja manjina. Smatraju takođe da je će konstituisanje Savjeta, koji će predstavljati lakši vid prepoznavanja njihovih prijedloga i rješavanja problema, unaprijediti položaj i povećati stepen uključenosti u društveno – politički život Crne Gore.

Predstavnici manjina se zalažu za iznalaženje mehanizama koji bi pružili mogućnost manjinskim narodima da imaju svoje predstavnike, prije svega kada je riječ o Parlamentu, zatim o predsjedničkim izborima. Dio predstavnika manjina se založio konstituisanje stranke koja bi okupljala sve manjinske narode u Crnoj Gori. Smatraju da bi se na taj način manjinama pružila mogućnost profilisanja potreba i zahtjeva, koji bi se pokušali realizovati kako kroz državne organe, tako i kroz sve sfere društvenog života.

Oni apeluju na to da se trebaju zastupati interesi svih građana, graditi građanska država i uvažiti manjinski narodi.

Među predstavnicima manjina vlada mišljenje da se Zakon o manjinskim narodima ne poštuje i da postoje različiti oblici diskriminacije, prije svega, us mislu raspodjeli mandata, kao i nabranjanja manjinskih naroda u Ustavu.

Kada je riječ o nepravilnostima tj. različitim manipulacijama u toku predizborne kampanje, mogle su se primijetiti kritike na račun *kupovine ličnih karata*, kao jednim od vidova manipulacije koji je jako čest među manjinama. Međutim, predstavnici naglašavaju, da su prije svega, *jezička barijera* koja onemogućava uključenost u društveno-politički život, kao i neobrazovanost, osnovni razlozi lake manipulacije manjinama. Takođe, naglašavaju diskriminatorski odnos kada je riječ o zapošljavanju u državnim organima, popisu manjinskih naroda, kao i u samom odnosu većine u Crnoj Gori prema manjinama, uz komentare da crnogorsko društvo nije spremno da na pravi način prihvati manjine.

Kao još jedan oblik nekorektnog ponašanja, navode *zastupljenost jezika (albanski) na glasačkim listovima*, uz tvrdnju namjernih latiničnih grešaka koje se mogu shvatiti kao provokacija.

Sam tok izborne kampanje karakterišu kao korektan, uz zapažanje nepravilnosti kao što su ne postojanje adekvatnih standarda koji bi medijsku kampanju u potpunosti učinili pristojnom, kao i privilegije jednog od kandidata kada je u pitanju njegova zastupljenost u medijima.

Predstavnici manjina smatraju da veliki dio obećanja predsjednički kandidati ne mogu ostvariti.

3.2 Zastupljenost manjina u izbornom procesu Crne Gore – stavovi predstavnika medija

Kada je riječ o zastupljenosti manjina u izbornom procesu sa aspekta medija, kako štampanih tako i elektronskih, nailazimo na različite stavove. Jedan dio predstavnika medija smatra da je zastupljenost manjina, kako u samom izbornom procesu, tako i u ostalim društvenim i političkim aktivnostima i tokovima, na mnogo većem nivou u odnosu na zemlje u regionu.

Međutim, tokom predizborne kampanje tj. samog izjašnjavanja manjina kojoj partiji će dati svoju podršku, dolazi do neočekivanih promjena. Ovog puta, jednim dijelom, očekuju da će manjine podržati opoziciju, što nije bio slučaj prethodnih godina. Samim tim, predstavnici medija smatraju da će ta novina, u značajnoj mjeri uticati na sam ishod izbornog rezultata.

Sa druge strane, imamo komentare da je pozicija manjina u Crnoj Gori marginalizovana, i da se sami predstavnici manjinskih naroda nijesu dovoljno izborili za svoja prava, već da su uvijek pribjegavali obećanjima i podržavali većinsku političku partiju. Takođe, smatraju da se produbljuje jaz među manjinskim narodima, da nema slobode

izjašnjavanja svoje nacionalnosti, kao i to da predsjednički kandidati u svojim programima nijesu imali dobru osnovu za poboljšanje položaja manjina.

Predstavnici medija komentarišu da postoji pretpostavka da su manjine sklone manipulacijama. Međutim, dodaju, da nema slobode da se javno govori o tome, kao i da postoji sumnja da se takva praksa nastavlja.

3.3 Zastupljenost manjina u izbornom procesu – stavovi političkih partija

Među predstavnicima političkih partija, sa jedne strane, javlja se dilema „Šta su to manjine i kako ih definisati Ustavom?“. Napominje se da u Ustavu postoji koncept pozitivne diskriminacije, i da svakako treba pronaći pravo rješenje za manjinske narode. Sa druge strane, imamo većinu predstavnika političkih partija koji smatraju da položaj manjina u Crnoj Gori nije na zavidnom nivou, da postoje različiti oblici diskriminacije, da su manjinski narodi na samom početku bili hendikepirani, jer nijesu mogli imati svog predstavnika, kao i da treba pronaći rješenje koje bi poboljšalo položaj manjina u Crnoj Gori. Takođe, među kometarima predstavnika partija, akcentat se stavlja na manipulaciju manjinama, kupovinom glasova, obećanjima, kao i raznim ucjenama uoči predizborne kampanje. Naglašavaju da se manjinama treba dati sloboda kao i većini u izražavanju svog osjećanja, što nije slučaj u Crnoj Gori, i što svakako, predstavlja jedan od ključnih problema koji treba riješiti.

Kada je riječ o lokalnim izborima u Tivtu i Herceg Novom, moglo se primijetiti da su *na izbornim listama svih partija zastupljeni kandidati svih nacionalnosti* kao i *da se ispoštovao procenat žena*, što govori o tome da se težilo izbjegavanju diskriminacije po bilo kom osnovu.

4. PRELIMINARNI ZAKLJUČCI

Prema dosadašnjima nalazima posmatrača CEMI-ja može se preliminarno zaključiti:

1. Da manjinskih naroda nijesu na adekvatan način tretirane izbornim programom i djelovanjem predsjedničkih kandidata.
2. Da predstavnici manjinskih naroda nijesu zadovoljni postojećim uslovima za predstavljanje svojih interesa na nacionalnom i lokalnom nivou.
3. Da treba raditi na unapređenju pravnog okvira koji bi olakšao izbor predstavnika manjinskih naroda u predstavničke organe na lokalnom i nacionalnom nivou, kao i kandidovanje na predsjedničkim izborima.
4. Da mediji trebaju da posvete veću pažnju pitanjima manjina tokom i van izbornog procesa.
5. Policijski organi trebaju da povećaju napore i provjere navode da postoji *kupovina ličnih karata od pripadnika manjinskih zajednica*, i da je posebno izražena među romskom populacijom.
6. Da izborni materijal na jezicima manjina treba da bude urađen na kvalitetniji način da bi se izbjegle greške koje mogu da iritiraju predstavnike manjinskih naroda.